

Motion till riksdagen 2020/21:3155

av **Linda Modig (C)**

Effektiviserad gruvprövning

Förslag till riksdagsbeslut

1. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att överväga att öka resurserna till berörda myndigheter och domstolar i gruvprövningsprocessen och tillkännager detta för regeringen.
2. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att göra en översyn och modernisering av minerallagen och tillkännager detta för regeringen.
3. Riksdagen ställer sig bakom det som anförs i motionen om att koncentrera prövningen enligt 3–4 kap. miljöbalken i bearbetningskoncessionsärenden till en länsstyrelse och tillkännager detta för regeringen.

Motivering

Att hitta och utveckla en ny fyndighet, att prospektera, är en förutsättning för att starta en ny gruva. Det är tidskrävande och kräver stor kunskap. För ett land som vill ha en aktiv och långsiktigt hållbar gruvnäring är en omfattande prospektering a och o. Intresset att prospektera i Sverige och därmed kartlägga berggrunden och dela dessa data ligger sedan flera år på historiskt låga nivåer. Sverige fortsätter relativt sett halka neråt på Fraserinstitutets ranking över attraktiva länder att prospektera i. Medan Sveriges geologiska potential är oförändrad är det istället policyfrågor och politisk stabilitet som ändrats i negativ riktning.

Inte heller har EU:s behov av kritiska metaller upphört. Snarare tvärtom. EU-kommissionen varnar nu för att klimatmålen hotas på grund av brist på råvaror som till exempel metaller till batterier. I sin uppdaterade lista återfinns nu 30 material som bedöms som kritiska för vårt samhälle och för välfärden.

Den 3 september 2020 släppte EU-kommissionen den uppdaterade listan för kritiska råvaror för EU. Den allra första listan omfattade 15 stycken, den förra 27 och nu återfinns 30 olika material. Nya är bland annat litium, som bland annat används för batterier och energilagring, och strontium, som används för magneter i elbilar. Enligt

kommissionens bedömning kommer det att behövas upp till 18 gånger mer litium och fem gånger mer kobolt 2030 för att unionen ska kunna uppnå sitt klimatmål.

En stor del av produktionen av de kritiska materialen sker utanför EU. Det finns däremot en betydande mängd fyndigheter av kritiska material inom EU, bland annat i Sverige. I Sverige har vi kända fyndigheter av bland annat antimon, flusspat, fosfat-mineral, grafit, kobolt, PGE, REE, och volfram.

EU-kommissionens lista visar att utmaningarna för Europas råvaruförsörjning ökar kontinuerligt. Tillgången på kritiska råvaror är hotad då produktionen inom EU är låg eller obefintlig. Nuvarande produktion sker också ofta i ett fåtal icke-demokratier liksom, i vissa fall, konfliktdrabbade länder. Bristen på de kritiska råvarorna påverkar möjligheterna till att ta fram den teknik som behövs för energiomställning och klimat-åtgärder. Annat som påverkas är arbetstillfällena och inte minst försvarsberedskapen.

Ingen gruva har startat i Sverige sedan 2012. Regeringen har genom sin passivitet och oförmåga allvarligt försämrat Sveriges position som en av Europas ledande gruvnationer. Prövningsprocessen har gått i baklås och avstannat. Ärenden med överklagade och hänskjutna ansökningar om bearbetningskoncessioner hos regeringen ligger till sig år efter år. HFD:s dom i Norra Kärr-målet (mål nr 2047-14) kom för tre år sedan och ändrade, över en natt, förutsättningarna för tillståndsprövning av svensk gruvverksamhet på ett oförutsebart och genomgripande sätt.

Bland de fem ärenden som samlar damm på regeringens bord finns det principiellt viktiga Laver-ärendet. Det är Bolidens ansökan om en kopparfyndighet, i paritet med Aitik. Även detta ärende – oavsett utgången i regeringens beslut – kommer sannolikt att överklagas till HFD, på grund av dess prejudicerande värde och det akuta behovet av ett förutsebart rättsläge. En sådan eventuell prövning fördröjs och förlängs givetvis, för varje dag regeringen inte avgör ärendet.

Det är uppenbart att flera åtgärder behöver vidtas skyndsamt för att säkra Sveriges attraktionskraft som prospekterings- och gruvland.

En viktig faktor för en effektiviserad gruvprövning är att alla delar i rättskedjan och prövningsprocessen är tillräckligt resurssatta. Gruvärenden handläggs i mark- och miljödomstol. Enligt Sveriges domstolars budgetunderlag 2020–2022 kan sådan tillståndspliktig industriell verksamhet, om tillstånd inte meddelas inom rimlig tid, leda till att stora investeringar helt uteblir eftersom ekonomin inte längre tillåter satsningen. Enligt proposition 2017/18:243 Vattenmiljö och vattenkraft är mål om prövning av vattenverksamhet generellt mer arbetsamma än genomsnittliga miljömål. Den genomsnittliga kostnaden för ett miljömål i mark- och miljödomstol är omkring 82 000 kronor. I gruvärenden är en kombinerad prövning av såväl vattenverksamhet som miljöfarlig verksamhet mer regel än undantag. Det är bl a den omständigheten som gör dessa mål komplexa och arbetskrävande. När nu omprövningen av vattenkraften inom en 20-årsperiod ska ske kommer mark- och miljödomstolarna som ansvariga prövningsmyndigheter belastas kraftigt. Sveriges domstolar har ännu inte tillförts några ekonomiska resurser för att hantera den kommande verksamheten avseende omprövning av vattenkraften. Redan idag är rådmän, tekniska råd och beredningspersonal hårt belastade och mark- och miljödomstolarna kommer ha en nyckelroll för genomförandet av omprövning av vattenkraften. Tillförs inte nödvändiga resurser för att hantera omprövning av vattenkraften kommer det, enligt Sveriges domstolars bedömning, att påverka all övrig verksamhet vid mark- och miljödomstolarna och handläggningstiderna blir sannolikt orimligt långa under ett stort antal år. Idag har mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt en central roll för svensk gruvprövning, då det är den mark- och

miljödomstol som handlägger flest ansökningar om tillstånd till gruvdrift och dylika omprövningsärenden. Den är redan och sedan lång tid hårt belastad av flera och komplexa ärenden och står inför utmaningar på rekryteringssidan. För att dessa tillståndsprocesser inte ska pågå orimligt länge måste därför Mark- och miljödomstolen vid Umeå tingsrätt tillföras nödvändiga resurser. Behovet av nödvändiga resurser gäller även övriga berörda myndigheter som t ex ansvariga länsstyrelser och Havs- och vattenmyndigheten. Längre fram i motionen föreslås en verksamhetsförändring gällande genomförandet av länsstyrelsernas prövning. Intill dess att en sådan eventuell verksamhetsförändring genomförs, är det viktigt att de länsstyrelser som ansvarar för dessa prövningar har de personella resurser och den kompetens som krävs för att hantera dessa ärenden på ett skyndsamt och rättssäkert sätt.

Regeringen kan förutom att börja avgöra bearbetningskoncessionsärenden, låta utreda och göra en genomgripande översyn och modernisering av minerallagen. Sverige behöver en reform som bl a beaktar Sveriges folkrättsliga åtaganden gentemot det samiska folket och den internationella diskussionen om konceptet ”social license to mine”, nämligen den berörda befolkningens acceptans för en gruva. Idag är NIMBY, Not in my backyard-fenomenet påtagligt när det kommer till prospektering och gruvdrift.

Ett annat förslag är att koncentrera prövningen enligt 3–4 kap. miljöbalken om de svåra avvägningarna mellan motstående markanvändningsanspråk till en länsstyrelse istället för dagens 21. Det har visat sig svårt för vissa länsstyrelser att tillämpa miljöbalkens hushållningsbestämmelser på ett adekvat sätt. Att koncentrera prövning och möjligen tillsyn av gruvverksamheter till en eller ett par myndigheter, skulle liksom i andra fall, där koncentration sedan år 2012 är vanligt förekommande inom länsstyrelsernas verksamhet, kunna vara ett sätt att åstadkomma en högre effektivitet, en mer rationell användning av resurser samt att säkerställa en fungerande rättssäkerhet. Ärendens komplexitet och behovet av likformigt utförande är sådana omständigheter som talar för att en koncentration skulle vara motiverad. Det skulle skapas en tydlighet om myndighetens ansvar och myndigheten skulle ha goda förutsättningar att bygga kompetens.

Linda Modig (C)